

Eduskunnan sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

LIITE

Opetushallituksen lausuntoon hallituksen ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta

Tässä liitteessä Opetushallitus avaa ihmisoikeuksia edistävän koulutuksen kehittämiseksi tehtävää työtä. Opetushallituksen tehtäviin kuuluu ihmisoikeuksia edistävän kasvatus- ja koulutustoiminnan ohjaaminen perusteasiakirjoin, hankkein ja kansainvälistymispalveluin. Opetushallitus tuottaa materiaaleja opetussuunnitelman perusteitten täytäntöönpanon tueksi sekä jakaa valtionavustuksia opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen.

Kasvatus ja koulutus ihmisoikeuksien kunnioittamiseen

Varhaiskasvatussuunnitelman, opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet ovat ihmisoikeusperustaisia. Niissä korostetaan demokraattista toimintakulttuuria ja kaikkien osallisuutta sekä kielletään kiusaaminen, syrjintä ja rasismi.

Demokratiataitoja korostetaan koko koulua ja kaikkea sen toimintaa koskevan laaja-alaisen osaamisen toteuttamisessa, esimerkkeinä perusopetuksen osaamisalue Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen ja lukiokoulutuksen Yhteiskunnallinen osaaminen.

Ihmisoikeuksia ja lasten oikeuksia käsitellään useassa oppiaineessa perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on mm. ohjata oppilaita toimimaan erilaisuutta ymmärtävässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoisessa yhteiskunnassa demokratian arvojen ja periaatteiden mukaan. Yhtenä keskeisenä sisältönä on ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä tutustuminen Suomen eri kulttuureihin ja vähemmistöryhmiin. Perusopetuksen historian opetuksessa paneudutaan ihmisoikeusrikkeisiin kuten holokaustiin ja muihin kansanvainoihin sekä ihmisoikeuksien edistämiseen. Samoin lukion historian ja yhteiskuntaopin opetuksessa korostetaan ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä sekä demokratian ja kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia oman aikamme ja tulevaisuuden haasteiden ratkaisemisessa.

Lasten oikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta käsitellään myös kaikissa katsomusaineissa. Demokratiataitoja opitaan lisäksi käytännössä esimerkiksi oppilaskuntatoiminnassa ja luokkatoimikunnissa, kerhoissa sekä yhteistyössä kansalaisjärjestöjen ja muiden koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Opetushallitus ohjaa ja tukee yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolain mukaista suunnitelmallista yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyötä kaikissa koulutusta järjestävissä oppilaitoksissa sekä varhaiskasvatuksessa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laatimisen velvoite koskee kaikkia oppilaitoksia. Valmisteilla olevien lakimuutosten myötä velvoite on laajenemassa myös varhaiskasvatukseen.

Opetushallitus on kartoittanut oppilaitosten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä. Viimeksi tehty perusopetuksen kartoitus osoittaa, että tilanne vaihtelee eri kouluissa. Monin paikoin on tarvetta tehostaa työtä, erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen, vammaisten ja katsomuksellisten vähemmistöjen ja maahanmuuttotasaisten yhdenvertaisten oikeuksien

turvaamiseksi. Selvityksessä mainituista tasa-arvon haasteista koulutusalojen ja ammattien segregatio saa alkunsa jo varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa.

Opetushenkilöstön ihmisoikeusosaaminen

Ihmisoikeuspoliittisen selonteon tapaan Opetushallitus toteaa, että perus- ja ihmisoikeuksien tuntemusta eri viranomaisissa tulee lisätä. Useassa yhteydessä on nostettu esiin, että opetushenkilöstön ihmisoikeusosaaminen ei kaikin osin ole riittävää. Tämä ilmeni myös perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien kartoitustutkimuksessa koulujen suunnitelmien runsaina puutteina <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvosuunnitelmien-seuranta-2019>.

Useat kantelut aluehallintoviranomaiselle ja eduskunnan oikeusasiamiehelle tuovat esiin, että opettajien ja koulun johdon roolia ihmisoikeuksia edistävänä hallinnollisina virkamiehinä ei ole aina riittävästi sisäistetty. Aina ei esimerkiksi ymmärretä tehdä valituskelpoista hallintopäätöstä, joten asiakas ei voi käyttää oikeussuojakeinojaan. Opetushallitus on puuttunut havaittuihin ongelmiin mm. täydennyskoulutuksen keinoin ja opetushallinnon kursseja säännöllisesti tarjoamalla.

Opetushallitus on pyrkinyt meneillään olevan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelun yhteydessä lisäämään Opetushallituksen omien asiantuntijoiden ihmisoikeusosaamista.

Ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa ehdotetun tietopankin perustaminen YK:n ja Euroopan neuvoston sopimusvalvontaelinten antamista Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden täytäntöönpanoa koskevista suosituksista lisäisi eri viranomaisten mahdollisuutta olla ajantasaisesti tietoisia suosituksista, jotka tulisi toiminnassa ottaa huomioon. Tietopankki tukisi Opetushallituksen toimintaa perusteasiakirjojen antajana.

Valvonta

Vastuu kasvatuksen ja koulutuksen laadusta sekä ihmisoikeuksien toteutumisesta on kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjillä. Valvontaviranomaisena toimii aluehallintoviranomainen. Kantelut ohjautuvat usein myös eduskunnan oikeusasiamiehelle. Kanteluteitse on hankala saada korjausta mahdollisiin ongelmiin, sillä käsittelyajat ovat pitkät ja kantelun tekeminen jää huoltajan tai opiskelijan oman aktiivisuuden ja osaamisen varaan.

Lasten oikeudet ja osallisuus

Opetushallitus on vahvistanut informaatio-ohjausta sekä organisoinut koulutustilaisuuksia ja tuottanut aineistoja lasten oikeuksien ja osallisuuden edistämiseen liittyvien hyvien käytänteiden jalkauttamiseksi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Opetushallitus järjestää vuosittain Demokratia- ja osallisuusfoorumin nuorten aktiivisen osallisuuden ja demokratiakasvatuksen edistämiseksi.

Opetushallituksen sivustoille on koottu teemaan liittyvä materiaalipaketti opetuksen tueksi: <https://www.oph.fi/fi/opettajille/demokratia-ihmisoikeudet-ja-osallisuus>. Sivuille on tulossa myös nuorisotutkimusseuran juuri kokoama materiaalipaketti demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen parhaista käytänteistä suomeksi, ruotsiksi ja pohjoissaameksi.

Osana demokratiaohjelma 2025 toteuttamista Opetushallitukseen on juuri rekrytoitu erityisasiantuntija käynnistämään ja toteuttamaan valtakunnallista demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen sekä oppilaiden osallisuuden edistämisen hanketta pilottikouluissa.

Tavoitteena on saada mukaan myös saamelaisalueen koulu. Hankkeen tuloksista luodaan valtakunnallisia pysyviä käytänteitä.

Opetushallitus valmistelee lapsistrategian mukaisesti laajaa kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja vihapuheen sekä väkivallan ehkäisyn sivustoa kasvatuksen ja koulutuksen tueksi. Valmistelussa kuullaan lapsia ja nuoria pienryhmähaastatteluin varhaiskasvatuksesta lukio- ja ammatilliseen koulutukseen. Sivusto tulee tarjoamaan tukea opettajille, rehtoreille, opiskeluhuollon ja muille varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, lukioiden ja ammatillisten koulujen ammattilaisille, sekä oppilaille, opiskelijoille, huoltajille ja vanhemmille. Tavoitteena on saada aikaan helposti saavutettava ja käytettävä, asiapitoinen tutkimustietoon ja normeihin nojaava sivusto, joka saa aikaan ajattelun muutosta ja rohkaisee toimimaan yksin ja yhdessä.

Lapsiasiavaltuutettu on huomauttanut, että lasten uskonnonvapaus ei toteudu riittävällä tavalla suomalaisessa katsomusopetusjärjestelmässä, jossa opetus määrittyy uskonnollisten yhdyskuntien jäsenyyden perusteella. Katsomusopetuksen järjestelyjä koskeva selvitys on valmistumassa helmikuun aikana. Opetushallitus päivittää parhaillaan uskonnonopetusta ja uskonnollisia tilaisuuksia koskevaa ohjeistusta.

Kestävä kehitys

Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa korostetaan, että ihmis- ja perusoikeudet ovat vaarassa, jollei ilmastonmuutosta, luonnon monimuotoisuuden vähenemistä ja ympäristön pilaantumista saada hillittyä. Opetushallituksen mielestä on tärkeää nostaa esille demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen rinnalla myös ympäristökasvatus ja ekologisen kestävyiden merkitys ihmis- ja perusoikeuksien toteutumiselle.

Opetushallitus pitää tärkeänä nostaa ympäristökysymykset selkeämmin osaksi ihmisoikeuksien ja tasa-arvon edistämistä. Opetushallituksessa tehtävä selvitys kestävyyskasvatuksen kehittämiseksi tukee kasvatuksen ja koulutuksen toimintakulttuurin muutosta kohti ekologisesti kestävämpää tulevaisuutta. Globaalin vastuun merkitys on keskeinen.

Kasvatuksella ja koulutuksella edistetään kestävä kehitystä ja Agenda 2030-tavoitteita edistäviä asenteita sekä toimintaa paikallisesti ja kansainvälisesti. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteitten ohella tämä näkyy esimerkiksi yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen kansainvälisyyden valtionavustusten tavoitteissa, joissa painotetaan Agenda 2030 kohtaa 4.7.

Haavoittuvat väestöryhmät

Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko painottaa risteävää ja leikkaavaa lähestymistapaa. Valtionhallinnon tulisi tukea asiantuntijoiden osaamista tällaisen intersektionaalisen tarkastelutavan omaksumisessa. Rasismia tulisi tarkastella maahanmuuttoa laajempaan ilmiönä. Saamelaiden ja romanien lisäksi on paljon näkyviin vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä, jotka eivät näy tilastoissa. Opetushallitus on tuottanut aineistoja rasismien ja vihapuheen käsittelyyn sekä väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyyn <https://www.oph.fi/fi/opettajille/demokratia-ihmisoikeudet-ja-osallisuus>.

ECRI:n vuoden 2019 suosituksissa on opetustoimen osalta nostettu esiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt sekä saamelaiset ja romanit. GREVIOn suosituksissa huomautetaan naisiin kohdistuvan väkivallan, kunniaväkivallan, FGM:n ja pakkoavioliittojen käsittelyn sisällyttämisestä opetussuunnitelmiin. THL:n kouluterveyskysely on nostanut esiin syrjivän kiusaamisen; vähemmistöihin kuuluvia lapsia ja nuoria kiusataan merkittävästi enemmän kuin muita. Samoin on nostettu esiin sateenkaarilasten- ja -nuorten syrjintä:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140742/URN_ISBN_978-952-343-580-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Opetus on sukupuolitietoista ja moninaisuus nähdään varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa rikkautena. Naisten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien edistämistä vastustava anti-gender liike näkyy myös opetustoimessa erilaisin vapautuspyynnöin (ns. seta-kielto) ja kanteluin. Opetussuunnitelman mukaisesta opetuksesta ei kuitenkaan voida näillä perusteilla vapauttaa, sillä asiallisen tiedon saanti omaan kasvuun ja kehitykseen liittyen on lapsen oikeus.

Opetushallitus tarjoaa informaatio-ohjausta ja tukimateriaaleja sekä pyrkii vaikuttamaan asenteisiin myös median kautta: <https://www.oph.fi/fi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus>
<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/mukana-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuustyö-toisella-asteella>
<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvotyö-taitolaji> .

Opetushallitus on edustettuna Istanbulin sopimuksen toimeenpanon NAPE-toimikunnassa sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn työryhmässä ja toteuttaa niissä sovitut toimenpiteet. Opetushallitus on myös mukana yhdenvertaisuusasioitten neuvottelukunnassa ja tekee yhteistyötä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen kanssa.

Opetushallitus tukee monin tavoin saamen kielten ja kulttuurin opetusta. Neljän valtion alueella asuvan saamelaisen alkuperäiskansan ihmisoikeuksien edistämiseksi tehdään myös pohjoismaista yhteistyötä. Opetuksessa käsitellään saamelaista alkuperäiskansaa mm historian ja yhteiskuntaopin, äidinkielen ja katsomusaineitten opetuksessa. Valtaväestön alkuperäiskansan kulttuurin ja kielen tuntemisen lisäämiseksi tarvitaan edelleen toimia, kuten selonteossa on todettakin.

Romanien kielellisiä oikeuksia edistetään romanikielen elvytysohjelmalla, jota valmistellaan Opetushallituksessa yhteistyössä kielen elvytyksen ja romanikielen asiantuntijoiden sekä romaniväestön kanssa. Ohjelma toimenpide-esityksineen valmistuu vuonna 2022.

Maahanmuuttotaustaisten oppilaiden lisääntyessä opetus- ja kasvatusyhteisöt ovat lisääntyvässä määrin monikulttuurisia. Opetushallitus tukee omalla toiminnallaan polarisoitumisen ja eriytymiskehityksen ehkäisyä. Varhaiskasvatus ja koulu ovat osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa paikallinen ja globaali limittyvät. Opetushallitus tukee kielitietoisuuden lisääntymistä, jolla tarkoitetaan tietoisuutta ja vastuuta sekä toimintakulttuurin että opetuksen tasolla.

Opetushallitus varmistaa maahanmuuttotaustaisten oppijoiden koulutuksen tavoitteiden saavuttamista valtionosuudella järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen kehittämisellä ja informaatio-ohjauksella sekä jakaa valtionavustuksen vieraskielisten oppilaiden ja opiskelijoiden suomi-/ruotsi toisena kielenä -opetukseen ja oman äidinkielen opetukseen. Opetushallitus tukee kielitietoisen koulutuksen, opetuksen ja kasvatuksen vahvistumista perusteasiakirjojen toimeenpanon tuen, informaatio-ohjauksen ja verkostotyön kautta.

Uusi vammaisalan ammattitutkinto lisättiin toisen asteen ammatillisen koulutuksen tutkintorakenneasetukseen vuonna 2020. Uusi tutkinto otettiin käyttöön 1.8.20. Opetushallitus on yhdessä alan toimijoiden kanssa laatinut vammaisalan ammattitutkinnon perusteet, joiden pohjalta koulutusta järjestetään. Perusteita ovat olleet tekemässä vammaisjärjestöjen lisäksi alan työelämäjärjestöt ja koulutuksen järjestäjät.

Digitalisaatio ja tiedonvälitys

Opetushallitus on sitoutunut työskentelemään asiakaslähtöisesti, edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä tarjoamaan laadukkaita ja sujuvia palveluita. Opetushallituksen viestintää varten on perustettu saavutettavuuden ja kielenhuollon erityisasiantuntijan vakituinen virka. Saavutettavuus sekä teknisesti ajateltuna että kognitiivisena saavutettavuutena on yhdenvertaisuuden edellytys. Kielen selkeys sekä tekninen saavutettavuus ovat keskeinen keino siihen, että viranomaisen tuottamat palvelut ja tieto ovat kaikkien käytettävissä mahdollisimman helposti. Saavutettavuudesta, palveluiden käytettävyydestä ja selkeästä virkakielestä huolehtiminen vähentää tutkitusti väärinymmärryksiä ja turhia yhteydenottoja ja sujuvoittaa asiointia.

Laadukkaaseen perusopetukseen kuuluu vahva media- ja digitaalinen osaaminen. Opetushallitus tukee digitalisaation edistämistä kaikilla koulutusasteilla. Parhaimmillaan digitaaliset toimintamallit edistävät yhdenvertaisuutta, saavutettavuutta ja ehkäisevät eriytymiskehitystä. Tämä edellyttää kaikille oppilaille tasavertaisia mahdollisuuksia sekä laitteiden että niiden käyttövalmiuksien osalta. Yhdenvertaisuus tarkoittaa digitaalisen osaamisen systemaattista edistämistä myös opetuksessa ja koulutuksessa.

Yksi erityinen kohderyhmä ovat maahanmuuttotataustaiset tytöt ja naiset, joitten syrjäytymisvaaraa heikot digitaidot lisäävät. Lapsia ja nuoria tulee myös suojella haitalliselta ja laittomalta digitaaliselta sisällöltä. Lisäämällä lasten ja nuorten digitaalista osaamista ja medialukutaitoa voidaan ennaltaehkäistä vihapuhetta ja verkkohäirintää.

Tekoälyn kehittämisessä ja käytössä kiinnitetään huomiota alaikäisistä lapsista kerättävään dataan, sen käyttöön ja vaikutuksiin pitkällä aikavälillä.

Kansainvälinen toiminta

Opetushallitus edistää kansainvälisessä toiminnassaan ihmisoikeuksien kunnioittamista ja toteuttamista määrätietoisesti.

Opetushallitus on ollut aktiivinen Euroopan neuvoston EDC/HRE (Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education) toiminnassa sekä EPAN (Education Policy Advisors Network) ja GENE (Global Education Network Europe) -asiantuntijayhteistyössä kehittämässä hyviä käytänteitä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen sekä osallisuuden tueksi. Esimerkiksi Euroopan neuvoston peruskirjaa toteuttava demokratiakompetenssien viitekehys on Suomessa sisällytetty opetussuunnitelmiin.

Opetushallitus on edustettuna IHRassa (International Holocaust Remembrance Alliance), erityisesti kasvatuksen ja koulutuksen työryhmässä, ja holokaustiin, antisemitismiin ja ihmisoikeusrikoksiin liittyviä aineistoja on julkaistu Opetushallituksen sivuilla yhteistyössä Suomen juutalaisen seurakunnan kanssa: <https://www.oph.fi/fi/holokaustin-opetus>

Pohjoismaista yhteistyötä Opetushallitus tekee Pohjoismaiden neuvoston demokratia-osallisuus ja turvallisuus -verkostossa (DIS-verkosto). Aiemmin mainittu DIOK-pilottihanke linkittyy pohjoismaiseen ja Euroopan neuvoston asiantuntijayhteistyöhön.

Kansainvälinen UNESCO ASPnet-koulujen verkosto kehittää ja levittää UNESCO:n arvojen ja tavoitteitten mukaista demokraattista ja ihmisoikeuksia kunnioittavaa toimintaa kouluihin eri puolille Suomea. Verkosto on Opetushallituksen koordinoima ja siinä toimii 60 koulua. UNESCO ASPnet-verkosto on osallistunut myös OSCEn ihmisoikeustoimintaan sekä opettajankoulutuksen ihmisoikeuskasvatuksen vahvistamiseen Keniassa.

<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/unesco-kouluverkosto-associated-schools-network-aspnet>

Opetushallituksen hallinnoimissa kansainvälisten ohjelmien avustuksissa (kuten Erasmus+, Euroopan solidaarisuusjoukot ja Nordplus) osallisuus ja moninaisuus, aktiivinen kansalaisuus sekä ilmastonmuutoksen hillintä ja muut ympäristökysymykset ovat vahvoina painopistealueina. Kyseisiä rahoitusinstrumentteja voidaankin pitää hyvinä työkaluina edistää kansallisesti, EU:n tasolla ja globaalisti perus- ja ihmisoikeuksien sekä demokratian toteutumista.).

Valtionavustuksilla tuetaan yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen kansainvälisyyden kehittämishankkeita, joiden tavoitteet ovat pitkälti johdettu Agenda 2030:n alatavoitteesta 4.7. ”Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot esimerkiksi kestävästä kehityksestä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä arvostavan koulutuksen kautta.”

Erasmus+ ohjelman hankkeiden kautta parannetaan osallistujien ymmärrystä Euroopan unionista ja yhteisistä eurooppalaisista arvoista, kuten demokratian periaatteiden, ihmisarvon sekä yhtenäisyyden ja moninaisuuden periaatteiden kunnioittamisesta. Erasmus+ -ohjelman ja Euroopan solidaarisuusjoukkojen osallisuus- ja moninaisuusstrategian tavoitteena on luoda tasapuoliset mahdollisuudet eri kohderyhmille osallistua poistamalla esteitä. Osallisuuden ja moninaisuuden edistämiseen tähtäävien hankkeiden avulla on määrä saada aikaan muutoksia parempaan sekä niiden kannalta, joilla on muita vähemmän mahdollisuuksia, että koko yhteiskunnassa, ja näin vähentämään eriarvoisuutta. [Erasmus+ -ohjelman osallisuus- ja moninaisuusstrategia](#)

Opetushallitus tukee koulutus-, nuoriso- ja liikunta-alan yhteistyötä kehittyvien maiden kanssa erityisesti Euroopan unionin Erasmus+ -ohjelman mutta erityisesti korkeakoulusektorilla myös ns kansallisesti rahoitettujen toimintojen kautta. Näitä ovat Team Finland Knowledge -ohjelma kahdenvälisten painopistemaiden ja alueiden eli Venäjän, Kiinan, Intian, Kaakkois-Aasian, Eteläisen Afrikan ja Latinalaisen Amerikan kanssa sekä kehitysyhteistyömäärärahoilla toteutettava korkeakoulutuksen kapasiteetin vahvistamisinstrumentti HEI ICI. Sekä unionin että valtioneuvoston Afrikka-strategioiden mukaisesti kumppanuus Afrikan maiden kanssa tulee jatkossa painottumaan. Erityisesti kehityspolitiikan viitekehyksessä toteutettavassa koulutusyhteistyössä ihmisoikeusperustaisuus näkyy selkeänä ohjaavana periaatteena.

Ihmisoikeusperustaisuutta varmentaville ja tukeville linjauksille ja toimintatavoille voidaan nähdä tarvetta siinä yhteistyössä, jossa suomalaisten toimijoiden yhteistyökumppanit tulevat valtioista, joiden ihmisoikeustilanne on kehittynyt huonoon suuntaan tai jotka eivät ole demokraattisia. Hiljattain opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisema yhteenveto toimintatapasuosituksista akateemiseen yhteistyöhön Kiinan kanssa on hyvä esimerkki tavasta tukea suomalaisten toimijoiden kansainvälistä yhteistyötä tällaisessa toimintaympäristössä.

Opetushallitukseen hiljattain perustettu Opetusalan kehitysyhteistyön osaamiskeskus lisää Suomen kansainvälistä vaikutusta opetussektorin kehitykseen YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti.

Korona-aika Korona-ajan vaikutuksia koskevat selvitykset tuovat esiin, että tilanteesta ovat kärsineet eniten ne, joilla on jo ennestään ollut vaikeuksia. Etäopetuksen arvioidaan kasvattavan koulutuksellista eriarvoisuutta. On ymmärrettävä, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyö ei ole ollut keskeisintä oppilaitosten korona-arjessa. Opetushallitus on kuitenkin kaikessa viestinnässään ja tukimateriaaleissa korostanut heikoimmassa asemassa olevien oppilaitten ja opiskelijoitten sekä vähemmistöjen tarpeista huolehtimista.

Opetushallitus on laatinut laajat tukimateriaalit sekä koronaan varautumista että korona-ajasta toipumista varten. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opetustoimi-ja-koronavirus>. Korona-ajasta palautumisen tukeminen ja syntyneen osaamis- ja hyvinvointivajeen pourkaminen on Opetushallituksen kuluvan vuoden toiminnan keskeinen painopistealue.